

'Boer moet meer regie krijgen over prijs'

Voedselvoorziening is niet volledig liberaliseerbaar. Publicist Dick Veerman schetst een doemscenario, vergelijkbaar met de machtige hand van Rusland in de gastoevoer. Als er geen omslag in het denken plaatsvindt, is het denkbaar dat de landbouw wereldwijd in handen van een paar multimiljonairs komt.

Boeren beconcurreren elkaar 'perfect'. Er zijn zeer veel aanbieders die allemaal precies hetzelfde product maken, dat bij geen van allen invloed op de prijs kan uitoefenen. „Het individuele bedrijf”, zegt Dick Veerman uit Utrecht, „kan zijn kostprijs verlagen tot het een ons weegt, maar krijgt geen grip op de opbrengstprijs. Het lijkt wel of boeren, hun bank, hun leiders en hun minister niet meer weten wat 'the tragedy of the commons' betekent.” Herders in de Middeleeuwen schaarden hun vee in op een gezamenlijke meent – de 'commons'. Individuele herders hadden er persoonlijk belang bij om net wat meer vee in te scharen dan hun deel, zelfs als de veebezetting op het gezamenlijke stuk land te hoog werd. Handige individuen profiteerden. De schade van de overbezetting werd immers afgewenteld op iedereen. Als iedereen het doet, verliest echter iedereen. „Overproductie als gevolg van het streven om vaste kosten te reduceren is een variant van deze klassieke valkuil van de boereneconomie die er eentje is van 'perfect competition' door tienduizenden aanbieders. Daarom is gezamenlijke regie, nationaal of internationaal, onontkoombaar”, aldus Veerman.

Een treffende typering van de situatie in de Nederlandse melkveehouderij. Dick Veerman – geen familie van Cees – schetst enigszins filosofisch aandoende beelden van de landbouw. Niet zo vreemd, want de toonaangevende publicist is wijsgeer en taalkundige van opleiding. Jarenlang schreef hij strategische scenario's voor het bankwezen. Nu is hij de drijvende kracht achter de website Foodlog.nl waarmee hij het publiek wil laten zien, hoe het echte verhaal achter voedsel in elkaar zit.

8 miljoen hectare

„Straks houdt de boer het nog voor gezien”, waarschuwde hij op de opiniepagina's van de Volkskrant, bij de start van een zevende-

lige debatserie over 'de toekomst van de landbouw en ons voedsel' in de Amsterdamse Rode Hoed. Hij legt uit: „Boeren zijn geen partij voor supermarkten en verwerkers van hun producten. Er zijn 70.000 boeren in Nederland en maar vijf inkoopende partijen. De grootste super verdient ook nog eens zeven keer zoveel als de anderen. Ze spelen de verwerkers tegen elkaar uit, ook FrieslandCampina ontkomt daar niet aan. Geen A-merk is veilig. Straks stoppen de mensen met een boerenhart en is de consument overgeleverd aan enkele grote investeerders. Weet je dat in een paar jaar tijd Koreaanse, Chinese en Arabische multimiljonairs acht miljoen hectare landbouwgrond hebben gekocht? In Brazilië, in de Oekraïne, Australië, noem maar op. Investeerders van deze omvang kunnen zorgen voor ongehoorde volumes in gewassen en dieren, waar de boer zoals wij die kennen niet tegenop kan. Het kan ertoe leiden dat onze boeren ophouden met produceren, zoals ook de scheepsbouw en de zware metaalindustrie uit ons land zijn verdwenen. Dat moest ook, maar we hadden er veel meer aan kunnen overhouden als er eerder was bijgestuurd.”

Regulering noodzakelijk

Veerman schetst een opmerkelijk en verontwaardigend scenario. Hoe erg is het als de voedselvoorziening wereldwijd in handen valt van een paar multinationals? Veerman: „Het is eng omdat voedsel onze absolute primaire levensbehoefte is. Die kunnen we maar beter niet in handen leggen van een paar investeerders. Goed en goedkoop voedsel zorgt voor rust in de samenleving. Dat wisten de Romeinen al. Maar beleggers zijn uit op winstmaximalisatie op de korte termijn. Hetzelfde scenario dreigt als in de energiesector. Stel je voor dat we afhankelijk zouden zijn van Russisch gas? Ze kunnen de kraan maar zo dichtdraaien. Kijk

naar de macht van de OPEC, die er netjes mee omgaat, maar toch. We kunnen het er maar beter over hebben voor het per ongeluk zover is.”

Is het theoretisch luchtflitsend wat Veerman roept? Zal het allemaal echt zo'n vaart lopen? Zolang Azië en Afrika niet zelfvoorzienend zijn, wordt op middellange termijn immers nog steeds een groeiende wereldvraag naar voedsel voorzien, die het aanbod steeds verder overstijgt. Veerman: „De liberalisering en schaalvergroting zullen doorgaan. In versneld tempo. Op wereldschaal speelt een trend naar grootschalige monoculturen, zoals die eind negentiende eeuw in de Verenigde Staten is ingezet. Het gevestigde beleids- en politieke denken is vooral agronomisch. Het gaat nog steeds uit van veel opbrengstverhoging in gewassen en dieren, op steeds beter uit te smeren vaste kosten. Niemand schijnt eraan te denken dat 'het meer' niet alleen tot lagere kostprijzen, maar inmiddels ook tot onhoudbare opbrengstprijzen leidt. Het 'nooit meer honger'-denken van na de Tweede Wereldoorlog is niet langer relevant, vanwege het feit dat boeren er structureel door moeten interen. Na het subsidietijdperk wordt de boer nu door de bank aangezet tot de productie van goedkoop voedsel, zoveel als mogelijk. 'Dominant farming', voortdurend schaalvergroten landbouw, wordt als positief beoordeeld. Dat zorgt voor balans met de grote voedselmultinationals, zoals Monsanto enerzijds en Unilever anderzijds, luidt de redenering. Maar voedselvoorziening is niet volledig liberaliseerbaar. Er moet regulering plaatsvinden. Boeren zullen altijd met te veel blijven, zelfs als ze megabedrijven vormen die ze niet meer in de hand hebben. In tijden van crisis wordt de schuld een loden last. In de Verenigde Staten pleegde ene Jelle Hans Reitsma, een megamelkveehouder van Friese afkomst, zelfmoord. Hij had een bedrijf met 18.000 koeien en 900 hectare. De Chinese markt zat

'Meer winst als je klein en bijzonder bent'

even tegen en er hing een strop van 40 miljoen Amerikaanse dollars om zijn nek.”

Stopverf

Veerman heeft begrip voor de DDB, maar noemt de oplossing van flexibele aanbodregulering 'op z'n best defensief'. „Waar is de productontwikkeling? We hebben de meest grazige en dus omega 3-rijke weiden ter wereld, maar we maken hier hoofdzakelijk stopverfkaas en nep Old Amsterdam, van nota bene Duitse melk. In werkelijkheid een belegen kaas van circa 22 weken. Op de eerste zit geen marge, op de tweede een vette, maar er zou veel meer mogelijk zijn. Parmezaanse kaas kost een klein fortuin, maar is afkomstig van koeien die hun kostje op de dorre prairie bij elkaar scharrelen. Wat een tegenstelling! Waar zijn de Nederlandse toppers, die overal naartoe worden geëxporteerd om hun kwaliteit? Natuurlijk realiseer ik me dat de markt voor topkazen beperkt is, maar Lactalis en Bongrain vinden 'nieuwe' kazen uit met goede omzetten. Nederland heeft dat te weinig gedaan. Nu moet de winst komen van de toetjes en Vifits.” Veerman heeft een hard hoofd in Campina Merkmelk. „Kijk naar de Flevosap-case. Flevo maakte – en betaalde – voor Albert Heijn een nieuwe categorie, troebel appelsap. Toen het aansloeg, pikte AH die in met een nieuw huismerk 'Boomgaardsap’.” Op den duur wordt elk merkproduct dat succes dreigt te hebben, door de macht van de supermarkten uitgehold. Ziet Veerman dan helemaal geen perspectief voor de Nederlandse melkveehouderij? Toch wel, al realiseert hij zich dat zijn oplossing geen ruimte biedt voor iedereen.

Lange ketens

„Ik raad boeren aan eens goed te kijken naar 'Willem & Drees', een uitstekend initiatief dat

boerenproducten – nu alleen nog aardappels, groenten en fruit – weer een controleerbare identiteit geeft. De producten zijn afkomstig van boeren uit de buurt en wisselen voortdurend in kwaliteit en in aanbod. Maar dat is nou juist de charme. Wie zegt dat de consument iedere dag hetzelfde wil? Dat maken inkopers ons wijs. De consument wil juist graag uitproberen. Dat doen ze toch ook als ze in het buitenland op vakantie zijn?” Voor melk kan het ook. „Die hoeft niet van linksdraaiende koeien te zijn. De bijzonderheid is dat de consument langs de koeien kan fietsen en ziet dat het goed zit.” Bijzonder is ook dat de melk zijn seizoensfluctuaties kent. „Niks scheiden dus van onder- en bovenmelk om altijd hetzelfde te hebben. Met moderne technologie kan het melkfabriekje dat er voor nodig is, al uit bij

Dick Veerman,
foodlog.nl

20.000 liter per dag”, weet Veerman. „Waarom ook niet meteen zo aan kaas gedacht?” Met die manier van denken begint het. „Actieve het latente wantrouwen van de consument tegen lange ketens en blijf niet hangen in het klassieke denkbeeld dat schaalvergroting de enige oplossing is. Je kunt veel meer verdienen als je klein en bijzonder bent, dan als je groot bent en zo diep in de bulk zit. De kunst is dat bijzondere behapbaar en niet-kopieerbaar te maken.”